

Uit het Gulden Boek

Corstiaan Louis Heek, geschiedvorser en verzamelaar

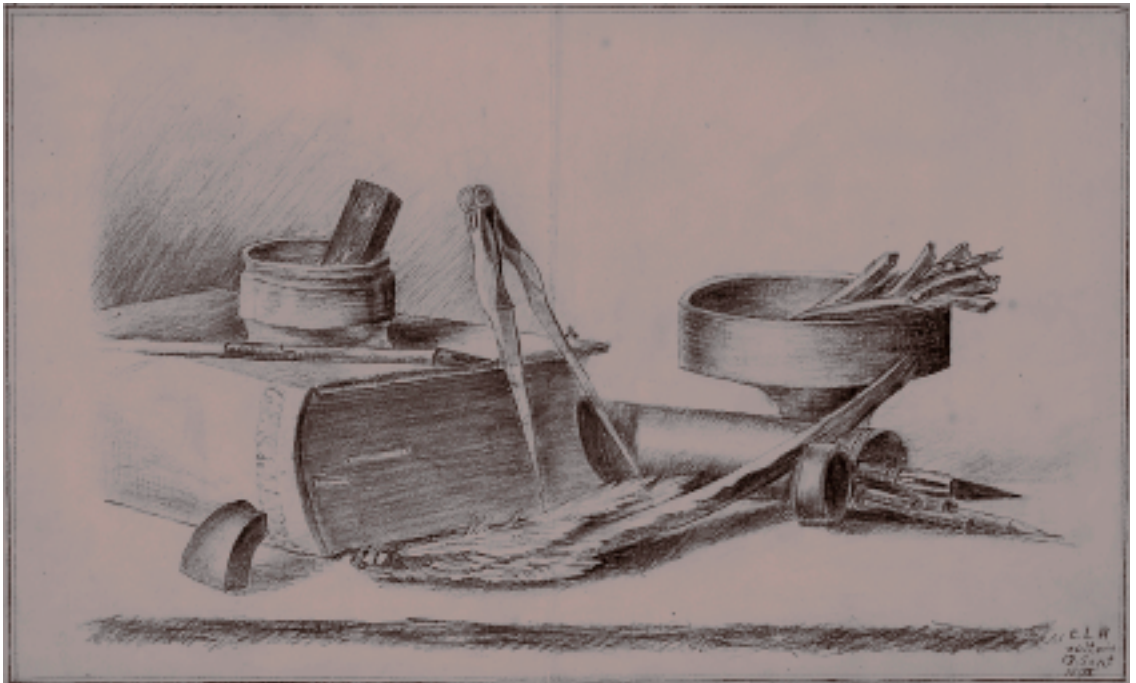
EDDIE DE PAEPE

In het Gulden Boek van de gemeente Hilversum worden sinds 1953 verdienstelijke of vermaarde Hilversummers ingeschreven. Het 'historische deel' van dit ereboek vermeldt diverse – voor het nageslacht – minder bekende namen. *Eigen Perk* laat in een serie verhalen enkele van deze 'vergeten' Gulden Boekers de revue passeren. Dit derde artikel gaat over Corstiaan Louis Heek (1878-1940), lokale geschiedvorser en verzamelaar van oude boeken, tekeningen en kaarten. Heek maakte deel uit van de 'historische' groep van 46 personen die 'en masse' in 1955 in het Gulden Boek zijn ingeschreven.

Het was een eigenaardige man, die meneer Heek. Hij bewaarde alles. Geen fotootje, geen paperas gooide hij ooit weg. Zelfs

een sigarenpeuk van zijn vader bewaarde hij. Ik heb eens een boek van hem gekregen waarin stond: 'van een boekengierigaard'. Het was een eigenaardige man, maar een juweel van een kerel. Zo herinnerde Hilversummer H. Noorda zich Heek, bij wie hij veel van zijn vrije tijd had doorgebracht. Zijn meisje werkte voor de boekhandelaar annex drukker en uitgever veertien jaar als meid/huishoudster. Noorda zelf, in het dagelijks leven koude bakker, ging met Heek mee als hij langs de straten slenterde om verdwijnende plekjes te fotograferen.

Een legendarische figuur, dat kan Corstiaan Heek met recht genoemd worden. Zijn vader, Evert Heek (1845-1927), afkomstig uit Maarssen, had zich in 1872 als boekbinder in Hilversum gevestigd. Zijn moeder, Johanna Wilhelmina Korndörffer (1850-1923), kwam

Op 15-jarige leeftijd maakte Corstiaan Heek dit stilleven met boeken en tekengerei. (coll. Goois Museum)

Het interieur van de boekhandel van Heek aan de Kerkbrink, getekend door Annie Lensink. Stapels boeken en tijdschriften lagen er schots en scheef dooreen en op sommige plekken waar men liep boog de rotte vloer weg. (coll. Goois Museum)

oorspronkelijk uit Den Haag. Corstiaan werd op 19 september 1878 geboren in het lage huis aan de Kerkbrink nr. 27, een van de oudste pandjes van Hilversum. Naast bakker Das. Zijn vader en oom Jan dreven er een drukkerij en een winkel in boeken en kantoorbehoeften. De boekhandel was aan de voorzijde, de drukkerij aan de achterzijde. Volgens het Gulden Boek vormde dit pand destijds het middelpunt van de gemeente.

Paplepel

De liefde voor alles wat gedrukt was, wat met boeken en papieren te maken had, werd hem met de paplepel ingegoten, constateert S. Stokvis in 1971 in Wij in Hilversum. Zo groeide de jonge Louis op temidden van boeken, de oude huizen en de dorpelingen, die de familie Heek hoogschatten om de eerlijke menselijke omgang en de soliditeit van zakendoen. De Kerkbrink was toen nog een echte Gooise brink. Met prachtig hoog geboomte, een paardetram, een hoefsmid, een dorpsraadhuis en een antieke herberg.

G. van Bokhorst schreef: Al vroeg openbaarde zich bij de

jongen een intense belangstelling voor al wat gedrukt was en deze ambitie heeft een onuitwisbare stempel op heel zijn leven gezet. Hij werd een man die dag in dag uit in oorkonden en andere oude stukken zat te snuffelen. Daardoor verwierf hij zich een enorme en zeer gedegen geschiedkundige kennis omtrent zijn geliefde dorp en landstreek.

Dat geliefde dorp breidde zich flink uit, tot verdriet van Heek. Met lede ogen zag hij oude geveltjes, fraaie huizen en karakteristieke boerenwoningen verdwijnen. Heek probeerde iets van het verleden, waaraan hij zo gehecht was, te redden. Van elk huis dat gesloopt werd maakte hij een foto. En in zijn geheugen, zijn wonderbaarlijk geheugen, borg hij op de namen van de bewoners, hun eigenaardigheden en andere historische bijzonderheden.

In plaatsgenoot Maarten Betlem (1881-1957) vond Heek een gelijkgestemde geest. Deze decoratieschilder, die in 1901 naar Hilversum was gekomen, verzamelde in de loop der jaren zo'n tweeduizend prentbriefkaarten en ongeveer 650 foto's en kaarten. Als hij hoorde dat er iets van oud-Hilversum ging verdwijnen,

Maarten Betlem tekende de winkel van zijn goede vriend. Op de toonbank ligt een bolhoed, zoals Heek die gewoonlijk droeg. (uit: *Zo was Hilversum*)

Portret ten voeten uit van Corstiaan Heek, een bescheiden en haast schuchter mens. (coll. Goois Museum)

trok hij er met potlood en tekenpapier op uit om een schets te maken, die hij later thuis nader uitwerkte. Tekeningen van verdwenen panden of straatbeelden maakte hij met behulp van oude ansichten. Tussen de verzamelaars Betlem en Heek ontstond dan ook een *durende vriendschap*. Maar Heek was meer dan een verzamelaar. In het *Gulden Boek* van de gemeente Hilversum staat te lezen: *Geheel autodidact, werd hij bij uitnemendheid de locale geschiedvorsner en verzamelaar van oude boeken, tekeningen en kaarten.*

De heer O.L. van der Aa, die hem kende van de voorloper van het Goois Museum, wist te melden dat de gedreven amateur-historicus zich niet tevreden stelde met wat anderen hadden geschreven. *Voorzover zij in zijn tijd nog tot de levenden behoorden, zocht hij met hen in aanraking te komen en voerde hij een uitgebreide briefwisseling met hen. Gemakkelijk maakte Heek het zich niet, want hij had het zeer nauwe geweten van den ware geschiedvorscher, die, liever dan te fantaseren, ruitelijk zijn onmacht inzake een of andere kwestie durft te bekennen.*

Tapijtfabrieken

Heeks bescheidenheid was echter even groot als zijn kennis van de lokale en regionale geschiedenis. Van daar dat hij maar heel weinig publicaties op zijn naam heeft staan. In 1906 stelde hij de uitgave *Het Gooi, Jaar-*

Bekende foto van de boekhandelaar bij de pomp achter zijn huis, altijd gekleed in een luster jasje en immer vergezeld van zijn onafscheidelijke bolhoed. (uit: *Wij in Hilversum*)

boekje voor *Geschiedenis en Plaatsbeschrijving* samen. Het bevatte diverse bijdragen. Heek zelf schreef over *De opkomst van de tapijtfabrieken te Hilversum in de tweede helft van de 18^e eeuw*. In het tweede jaarboekje, dat nooit is verschenen, beloofde Heek de Hilversumse industrie in het eerste kwart van de negentiende eeuw te zullen behandelen.

Zonder terughoudendheid stelde hij bij diverse gelegenheden zijn kennis ter beschikking aan anderen. Zo had Heek een grote inbreng in de totstandkoming van het monumentale *Gedenkboek van Hilversum 1424-1924*. Samen met onderwijsinspecteur P.J. van Ravestein en banketbakker J. Boerhout vormde hij de redactie van deze uitgave ter gelegenheid van het 500-jarig bestaan van Hilversum. Zelf schreef hij een groot deel van het hoofdstuk *De textiel- en andere nijverheid*.

S. Stokvis vertelde een anekdote over de aanbieding van het *Gedenkboek* aan koningin Wilhelmina. Heek maakte deel uit van de vier man sterke Hilversumse delegatie die naar het paleis Noordeinde afreisde. De an-

dere drie waren knap zenuwachtig toen zij in een van de wachtkamers werden neergezet. Heek evenwel was de onverstoorbaarheid zelve. Hij bleef dat ook toen een attente lakei zijn scheefhangende zwarte strikje nog snel even in orde bracht.

Vier jaar later, in 1928, verleende hij zijn medewerking aan de *Historische Tentoonstelling van het Gooi en Omstreken*, die te zien was in het hoofdgebouw van De Gooi- en Eemlander aan de Groest. Ook besteedde Heek (belangeloos) veel tijd aan het ordenen van wat er na de brand van 1766 resteerde van het oud-archief van de gemeente Hilversum.

Verder fungeerde hij jarenlang als samensteller, drukker en uitgever van het *Adresboek annex jaarboek van Hilversum*, waar zijn vader in 1891 mee gestart was. En speelde hij een rol bij de verdeling van het geld na de opheffing van Stad en Lande van Gooiland. De kantonrechter die moest bepalen wie, als echte erfgooiër, recht had op een deel van dat geld, consulteerde regelmatig Heek. De Hilversummer was immers een grote kenner van de oude Gooise geslachten. Het verhaal gaat dat er een keer iemand in zijn winkel kwam die onlangs in Hilversum was komen wonen. Heek nam de man heel scherp op en vroeg toen of de bezoeker, die hij voor het eerst zag, soms familie van die en die was. Dat bleek te kloppen. Heek zou zijn conclusie hebben getrokken op basis van de vorm van de jukbeenderen, de neus en de stand van de ogen van de bezoeker.

In 1934 werd het *Museum voor het Gooi en Omstreken* ge-

Het ex-libris van vader en zoon Heek. (coll. Goois Museum)

Vader Evert Heek (1845-1927), afkomstig uit Maarsssen, vestigde zich in 1872 in Hilversum.
(coll. Goois Museum)

sticht. Het bestuur dacht direct aan Heek en benoemde hem tot lid van de Commissie van Bijstand. Vier jaar later werd een tweede commissie ingesteld waarvoor Heek ook gestrikt werd. Vele jaren later vroeg Ed van Mensch aan de heer O.L. van der Aa wat men beoogde met deze commissie voor de topografische atlas van het Gooi en omstreken en die voor folklore. *We lieten boekverkoper C.L. Heek praten, antwoordde Van der Aa. Heek heeft in de beginjaren een belangrijke inbreng gehad. Hij wist enorm veel. Op vergaderingen was het de kunst om Heek op zijn praatstoel te krijgen en dan schreven de anderen de vingers blauw.*

Van der Aa omschreef Heek in het interview als een verzamelaar van wetenschap. En als een vriendelijke man met zeer veel energie en een formidabel geheugen. Heek kende iedereen. *Vaak kwam de heer Six uit 's-Graveland of de heer Perk bij Heek buurten. Er werden dan vele wetenswaardigheden uitgewisseld. Na die bezoeken schreef Heek alles op. Zo ontstonden onder meer de aantekeningen van Heek, aldus Van der Aa.*

In de herfst van het eerste oorlogsjaar 1940 werd Heek

opgenomen in de redactie van de *Mededeelingen van het museum voor het Gooi en omstreken*. Opnieuw stond hij zijn mederedacteuren met zijn grote kennis – ook op grafisch gebied – terzijde. Zij wisten zelfs de belofte van hem los te krijgen dat hij voor het periodiek een artikel zou gaan schrijven.

Na het overlijden van zijn vader, in 1927, had Heek de boekhandel en drukkerij aan de Kerkbrink overgenomen. Door zijn aderen stroomde evenwel geen ondernemersbloed. De sober en gelijkmatig levende Heek hield zich veel liever met boeken en archiefstukken bezig dan met balansen, inventarissen en winst- en verliesrekeningen. Een klant betekende een soms hinderlijke on-

Jan Heek (1843-1915) was de oom van Corstiaan. Hij stond in Hilversum ingeschreven als boekhandelaar. Zijn broer Evert, de vader van Corstiaan, als boekbinder. Oom Jan keerde in 1906 terug naar zijn geboorteplaats Maarsssen. (Adresboek 1931)

Kerkbrink 27, waar Heek zijn hele leven zou blijven wonen en werken, met rechts de voormalige bakkerij van Das. Schuin tegenover woonde de bekende apotheker/tandarts A.J. van Heemskerck Düker. (coll. Goois Museum)

derbreking voor de man die door de buitenwacht als een boekenwurm en een kluizenaar werd beschouwd.

Verstokt vrijgezel

Iets weggooid was er bij hem niet bij. De boekhandel veranderde in de loop der jaren dan ook in een pakhuis van hoog opgestapelde boeken en geschriften. Het interieur zou Anton Pieck (of Charles Dickens) hebben aangesproken. Het was er mirakel rommelig. Stapels boeken en tijdschriften lagen er schots en scheef dooreen en waar men liep boog de rotte vloer op sommige plekken weg. Als verstokt vrijgezel leefde hij maar zo'n beetje voor het vaderland weg, schreef Van Bokhorst een tikje jaloers.

Heek woonde in een kamertje achter de winkel. Daar stond een oud, wit geschilderd ledikant, waarvan de verf op verscheidene plaatsen afgeschilferd was en dus even zovele roestplekken vertoonde. Aan het oncomfortabele ledikant hingen kledingstukken en op het bed lagen boeken.

Stokvis, die Heek gekend had, herinnerde zich nog de typische verschijning van de vrijgezel. Altijd gekleed in

een luster jasje en immer vergezeld van zijn onafscheidelijke bolhoed. Zijn uiterlijk liet hem volkomen koud. Zijn gelaat had de bleke huidskleur van de kamergeleerde aangenomen, het was iets pafferig. Heek sprak langzaam, op een zangerige toon.

Hij was uitgesproken goedmoedig van aard en ook wel eens te goed van vertrouwen. Toch liet hij zich – als we Van Bokhorst mogen geloven – niet de kaas van het brood eten. Op een keer, zo vertelt hij, vond een heerachtig iemand een kostbare muziekguitgave tussen allerlei paperassen. De klant smeed die met enkele waarde-loze tijdschriften op de toonbank en vroeg wat dat zaakje kosten moest. Heek zou de kostbare uitgave er tussen uit gehaald hebben en opzij gelegd hebben met de woorden *Laat die maar liggen. Die wil ik niet kwijt!* De klant droop beschaamd af.

Heek zat met mooi weer vaak in de achtertuin te lezen, herinnerde Timo de Boer zich in de uitgave *Toen ik zo oud was...* Hij was vanaf zijn veertiende jaar leerling bij bakker Das – brood en banket –, de buurman van

Heek. Er stonden ook een paar bomen met heerlijke suikerperen. Als we de kans kregen glipten mijn maatje Ben en ik naar buiten, om even een peertje te pikken. Als Heek dan weer met zijn boek bij de pomp zat, gooiden we het klokhuis naar z'n hoofd. Ha, hij ging dan opbellen naar de bakkerij, om zijn beklag te doen, maar wij stonden allang weer heel onschuldig in het beslag te roeren.

Catharina Noorda was veertien jaar lang als meid/huishoudster in dienst bij de boekhandelaar. Al die tijd bleef hij haar hardnekkig Bertha of Mensje noemen. Vele jaren later, in De Gooi- en Eemlander van 27 december 1971, werd zij nog een beetje boos als zij terughadert aan haar slordige werkgever. In het huis aan de Kerkbrink waren enorme hoeveelheden boeken, rekeningen en andere rommel opgestapeld. Op den duur was er nog maar één kamertje, waar meneer Heek zijn gasten kon ontvangen, vertelde zij aan de krant. Het hele huis lag boordol. Zelfs als je moest stoffen, was het nog opletten dat er niet iets dierbaars in de prullebak belandde. Hij liet alles maar slingeren of vergat het.

Vooraf na de dood van Heek senior kwamen er volgens Catharina regelmatig klanten aan de deur om te vragen waar de rekening bleef. Maar Heek had geen tijd en liet het er maar bij zitten. Er kwamen ook veel prominenten aan zijn deur, wist Catharina zich te herinneren. De burgemeester en de commissaris van de koningin (en zelfs Mussert) kwamen bij hem om iets te weten te komen over oud-Hilversumse aangelegenheden.

Heek fungeerde tot aan zijn dood als samensteller, drukker en uitgever van het Adresboek van Hilversum. Deze advertentiepagina komt uit het 39ste adresboek op rij. (Adresboek 1931)

Slopende kwaal

De laatste jaren van zijn leven leed Heek aan een pijnlijke, slopende kwaal. Hij klaagde echter niet en weigerde ook de hulp van een dokter in te roepen. Op oudejaarsavond van het jaar 1940 bezocht hij zijn nichten, die aan de Albertus Perkstraat woonden. Heek voelde zich niet goed en vertrok vroegtijdig. Het aanbod om hem een eindje richting Kerkbrink te begeleiden wees hij af. Nieuwjaarsochtend vroeg werd hij dood langs de Torenlaan gevonden. Van Bokhorst: Waarschijnlijk is hij, door pijn overmand, even gaan zitten en toen stilletjes uitgestapt. Het Gulden Boek meldt: In de nieuwjaarsnacht van 1941 brak dit eenzame, doch waardevolle leven af.

Een hartverlamming, aldus De Gooi- en Eemlander van de volgende dag. Velen zullen deze merkwaardige figuur uit het Hilversumsche stadsbeeld missen. En: Groot en waardevol is de schat van gegevens en documenten, welke hij verzameld heeft. Voor een groot gedeelte ligt dit kostbare materiaal in het oude huisje aan de Kerkbrink en de rest rust bij een familielid in Maarssen, waar hij 's Zondags dikwijls heen trok om te snuffelen.

Zaterdagmiddag 6 januari werd Heek onder grote belangstelling begraven op de Nieuwe Algemene Begraafplaats aan de Bosdrift. Gemeentesecretaris G.G. Pekelharing sprak lovende woorden namens het gemeentebestuur en het Goois Museum. Ook collega-boekhandelaar Van der Horst voerde het woord. Dominee Van Ughelen sprak van een welbesteed en nuttig leven. Zijn heengaan vond op schokkende wijze plaats en zeer

J. HEEK, KERKBRINK 27, HILVERSUM — TELEFOON 276,

**Postrekening 8737, Bankgiro Hilversumsch Bankierskantoor
Kerkstraat 94a, Hilversum.**

Algemeene Boekhandel - Advertentiebureau.

**Levering van alle Couranten en Tijdschriften, Schoolboeken
voor H. B. S. Gymnasium en andere Onderwijsinrichtingen.**

Inlichtingen omtrent de Literatuur van alle vakken van wetenschap en kunst.

**Boekdrukkerij, Boekbinderij, Handvergulden, Perforeeren, Nummern.
Bijzonder ingericht voor particulier Bindwerk, Portefeuilles,
heel en half linnen en lederen banden.**

**UITGEVER VAN HET ADRESBOEK VAN HILVERSUM.
DEPOT VAN HET NEDERLANDSCH BIJBELGENOOTSCHAP.**

Het Goois Scheppend Ambacht (deze foto dateert van 1972) liet in 1951 haar oog op het zeer verwaarloosde pand vallen. Boven woonde nog Mijntje, een dame van lichte zeden. Tegen betaling van 100 gulden door de vereniging wilde zij het pand wel verlaten. Het kunstwerk op de voorgevel (links) is naar het ontwerp van de heer Theunissen van Maanen en werd bekostigd door een anonieme kunstliefhebber (f5000). Burgemeester Boot opende de eerste expositie in november 1951. Het GSA zat tot 1986 in dit pand. (coll. Streekarchief)

plotseling, aldus de dominee in zijn korte herdenkingsrede. Hij was den laatste tijd tobhend, dat wisten we, maar door zijn wilskracht, zette hij er zich over heen en kwam hij nog dikwijls bij zijn vrienden en familie. Totdat plotseling het einde kwam.

Even triest was het lot van wat Heek in al die jaren had vergaard. In juli 1941 werd zijn rijke verzameling boeken, platen, documenten, oude ansichten en antiquarische uitgaven geveild. Voor een appel en een ei verdween alles naar alle windstreken. *Zeer treurig*, aldus Van der Aa in 1984. Hij vermoedde dat een deel van Heeks aantekeningen voorafgaand aan de veiling als oud papier is weggegooid. Slechts een klein deel van de collectie is terecht gekomen bij het Streekarchief en het Goois Museum.

Heeks huisje stond een tijd leeg, totdat het Goois Scheppend Ambacht (GSA) er onderdak vond.

Bronnen:

- Hilversummer haalt oud-archivaris C.L. Heek uit de vergeetelheid. In: *Dagblad De Gooi- en Eemlander*, 27 december 1971
- Uit het Gulden Boek. Corstiaan Louis Heek. 1878-1941, door S. Stokvis. In: *Wij in Hilversum*, nr. 7, mei 1985, pp. 190-192.
- *Het leven in Oud-Hilversum*, door G. van Bokhorst, Zaltbommel 1974, pp. 249-255.
- Ter nagedachtenis aan C.L. Heek 1878-1940, door O.L. van der Aa. In: *Mededeelingen van het Museum voor het Gooi en Omstreken*, 1941, pp. 17-20
- *Zo was Hilversum*, door Maarten Betlem en G. van Bokhorst, Zaltbommel 1972, pp. 5 en 44.
- *Toen ik zo oud was. Verhalen over Hilversum tussen de twee wereldoorlogen*, door Janne Poort-van Eeden, Hilversum, 1996, p. 15.
- *Hilversum in oude ansichten, deel 1 en 2*
- *Vraaggesprek met drs. O.L. van der Aa, 50 jaar betrokken bij het Goois Museum*, door E.E. van Mensch. In: *Tussen Vecht & Eem*, 2^e jg., nr. 4, december 1984, pp. 231-235.